
A know-how fogalma és jelentősége az innovációs társadalomban

Miavec Enikő* – Görög Márta**

„Az új elmélet, új ötlet újabbhoz vezet, az ismét újabbhoz, és ez így megy tovább az idők során, amíg valaki, akinek egyikük megszületéséhez sem volt köze, valamennyit összeilleszti, és létrehozza azt, amit joggal neveznek új találmánynak.” (Thomas Jefferson, Director of First U.S. Patent Board, 1813 körül)

1. A know-how fogalma és védelme

bár Magyarországon a rendszerváltást nem kísérte radikális és az egész gazdaságot átfogó, tudásvezérelt információgazdaság, információs kapitalizmus kialakulása, mostanra létezése vitathatatlan, jelentősége óriási. A mindennapjainkat átható információs társadalom fogalmára még nem alakult ki egységes definíció.¹ Azzal azonban minden szerző egyetért, hogy a korábbi ipari társadalom megváltozott. Mostanra fő szemponttá az információtermelés vált. A termelési tényezők között pedig dominánssá válik a tudás, a kialakuló gazdaság tudásvezérelt gazdasággá válik.²

* Ügyvédjelölt

** Egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi és Polgári eljárásjogi Tanszék.

¹ Z. Karvalics László által összegyűjtött néhány meghatározás az információs társadalom fogalmára:

„Olyan társadalom, amely a társadalmi kontroll, valamint az innováció és a változás kezelése érdekében a tudás körül szervezi magát...”(Daniel Bell).

„Új típusú társadalom, amelynek átalakulása és fejlődése mögött az információs (és nem az anyagi) javak termelése a hajtóerő... ezzel az emberi intellektuális kreativitást virágoztatja fel.” (Yoneji Masuda).

„Az információs társadalom gazdasági valóság és nem csupán szellemi elvonatkoztatás... Megszűnik az információk terjedési késése... fokozatosan új tevékenységek, műveletek és termékek látnak napvilágot.” (John Naisbitt).

„Az információ és a tudás szabad létrehozásán, forgalmazásán, hozzáférésén és felhasználásán alapuló társadalmi struktúra... az élet számos területének globalizálódása.” (Nemzeti Informatikai Stratégia, 1995).” Z. Karvalics László: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. In: *Az információs társadalom – Az elmélettől a politikai gyakorlatig*, (szerk: Pintér Róbert) Tankönyv. Gondolat Kiadó, Új mandátum, Budapest, 2007, 34. o.; Maga az információs társadalom elnevezés Yoneji Masudától származik. Lásd: Yoneji Masuda: *The Information Society as Post-Industrial Society*, Tokyo: Institute for the Information Society, 1980.

² Hámori Balázs–Szabó Katalin: A gyenge hazai innovációs teljesítmény intézményi magyarázatához, in *Közgazdasági Szemle*, 2010. október, LVII. évf., 876–897. o.

A tanulás új jártasságok és rutinok kifejlesztését, tudás létrejövetelét eredményezi, amely nagymértékben meghatározza a piaci versenyben részt vevő vállalatok eredményességét.³ A felhalmozott tudás olyan elemeket is tartalmaz, melyek nem jelennek meg tárgyiasult formában, eszközként, hanem rejtetten, hallgatólagosan vannak jelen, nagymértékben hozzájárulva a vállalat sikeréhez.⁴ A termelés, az értékesítés és a felhasználás során spontán felhalmozódó tapasztalati tudás (learning by doing, learning by using, learning by interacting) szerepe is rendkívül fontos a tanulás és megismerés folyamatában, valamint a találmányok létrehozásában, vagy tökéletesítésében.⁵ Fő jelentősége abban áll, hogy nehezen másolható a versenytársak által.⁶ Ezt a tudást, ismeretet, tapasztalatot, megoldástítkot a mai szakirodalom tudásvagyon fogalmával illeti, és a know-how kifejezést alkalmazza rá. Ez a tudás, ismeret gyakran „kézről-kézre” járva terjed a vállalaton belül, máskor pedig csak egy-egy része van megosztva a vállalkozás munkavállalói között. Alkalmazása azonban nem egyértelműen kiforrott, felvet több fontos jogi kérdést, így például azt, hogy ki lesz a jogosultja, kit illet díjazás a létrejövő know-how hasznosítása során? A gyakorlatban és jogelméletben a know-how ismérveként a relatív titkosság, vagyoni érték, gyakorlati jellegű olyan műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat jelenik meg, mely – műszaki know-how esetén – nem áll más, nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt és nem részesül kizárólagos jellegű védelemben.⁷ A bírósági jogalkalmazás számára úgy tűnik egyértelmű a fogalom-meghatározás, hiszen nem lát indokot arra, hogy a know-how vonatkozásában kezdeményezze jogegységi határozat meghozatalát, ugyanis a Kúria egyik tanácsának véleménye szerint nem merült fel adat arra vonatkozóan, hogy a know-how értelmezésével kapcsolatban ellentétes döntések születtek volna.⁸

A gyorsuló technológizált korunkban a műszaki, funkcionális ismeretek, találmányok üzleti titokként, illetve know-how-ként való kezelése kerül egyre inkább a figyelem középpontjába, a szabadalommal szemben.⁹ Ennek egyik oka a

³ Smahó Melinda a tudás és a regionális fejlődés összefüggései című doktori értekezésében kifejti, hogy a tudás egyik megjelenési formája a technológia, ami a javak és szolgáltatások előállításához szükséges módszerek és eszközök összességét jelenti. Lásd: Smahó Melinda: A tudás és a regionális fejlődés összefüggései. Doktori értekezés, Győr, 2008.

http://www.rkk.hu/rkk/publications/phd/smaho_ertekezes.pdf (2014. július 3.)

⁴ Kiss János kodifikált tudásnak nevezi a tudás tárgyiasult megjelenési formáját. Lásd: Kiss János: Az innovációs és a technológiai fejlődés elmélete az evolucionista közgazdaságtanban., 59. számú műhelytanulmány. Budapesti Corvinus Egyetem, 2005.

<http://edok.lib.uni-corvinus.hu/88/1/Kiss59.pdf> (2014. július 3.)

⁵ Kovács György: Innováció, technológiai változás, társadalom: újabb elméleti perspektívák, in *Szociológiai Szemle* 2004/3., 61-62. o.

⁶ Kiss: i.m. 7. o.

⁷ A 2013. évi V. törvény védett ismeretként az üzleti titok egyik fajtájaként szabályozza a know-how-t, ezáltal – bizonyos kivételekkel – azonos védelem alá vonva az üzleti titokkal.

⁸ Kúria Pfv.IV.22.067/2012/6. szám

⁹ Bobrovszky Jenő: Rejtélyek és fortélyok – Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. javaslat kapcsán. In Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/4. szám, 22-38. o.; Ezt támasztja alá számos empirikus kutatás, így például a National Science Foundation és a U.S. Census Bureau által végzett kutatás. A kutatás eredménye azt mutatja, hogy a vállalkozások számára az üzleti titok/know-how oly mértékben felértékelődött, hogy az fontosságában megelőzi a szabadalmi oltalmat. Jankowski, John

szabadalmi oltalommal szembeni előnyösebb helyzete, ami például abban mutatkozik meg, hogy míg a szabadalmi oltalom ideje a bejelentés napjától számított húsz évig tart, s nem megújítható,¹⁰ addig a know-how közkinccsé válásáig részesül védelemben.¹¹

A vállalkozás alkalmazottai egyenként nem mindig rendelkeznek a szükséges tudással, információval és ismerettel, ezért hasznos lehet belső kutatás-fejlesztéssel foglalkozó csoportot felállítani, ahol a személyek együttesen próbálnak új ismeretekhez jutni, illetve a meglévőket továbbfejleszteni. Másik megoldás a tudásnak, ismeretnek vállalaton kívüli forrásból való megszerzése, más vállalatokkal, szakmai tudással rendelkező magánszemélyekkel, főként kutatókkal, kutatóintézetekkel, egyetemekkel való együttműködés révén. Ennél a modellnél jelenik meg a C&D (Connect & Develop) amely a vállalatok K+F részlegének összekapcsolását jelenti más, saját területükön kívüli részlegekkel a saját termék fejlesztése érdekében. Hogy miért fontos mindez egy piacon szereplő vállalkozás számára? A megszerzett kompetenciák, képességek, jártasságok, ismeretek hozzájárulnak a versenyképesség és a versenyelőny forrásai. A vállalatok közötti éles verseny miatt a siker attól függ, hogy milyen gyorsan képesek új tudásra szert tenni, s kompetenciákat kialakítani. A versenyképesség feltétele pedig az innováció. Az innovációs rendszer meghatározására a kilencvenes évektől kezdődően többen tettek kísérletet. Az innovációs rendszer részeit először Carlsson, Jacobs, Holmen, Rickne vázolták fel, miszerint ide sorolandók a K+F laboratóriumok, technológiai intézetek, egyetemek és mindazon szervezetek, magánszemélyek, melyek részt vesznek a kutatásban és új tudományos eredmények létrehozatalában.¹² Az új tudás, kompetencia gyors megszerzése a régi elévülése miatt különösen fontos a vállalkozás számára. A tudásintenzitás növekedése a vállalatok és az egyetemek egymás közötti kapcsolatát is fontosabbá tette olyannyira, hogy az együttműködés a nemzeti határok eltörlésével jár, és a világ bármely pontjából kapcsolatba lépnek egymással a különböző intézmények és vállalkozások, a tudomány bármely területén.¹³ Az ipari vállalatok és kutatócsoportok közötti hálózatok kialakításának döntő motivációs tényezője e tudástípus megszerzésére vagy megosztására való törekvés.¹⁴ Együttműködésük számos kontraktus, így különösen kutatási

E.: Business Use of Intellectual Property Protection Documented in NSF Survey, National Center for Science and Engineering Statistics, Infobrief 2012/February, <http://www.nsf.gov/statistics/infobrief/nsf12307/> (2014. December 4.)

¹⁰ 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról 22. §

¹¹ 2013. évi V. törvény 2:47. § (2) bekezdés

¹² Carlsson Bo, Jacobsson Staffan, Holmen Magnus, Rickne Annika: Innovation Systems: Analytical and Methodological Issues, in *Research Policy*, 31.No. 3, 2002, 233-245. o.

¹³ Kiss János Az innováció és a technológiai fejlődés elmélete az evolucionista közgazdaságtanban című műhelytanulmányában idéz a Figyelő folyóirat 1995. október 12. számából: „A Siemens 'know-how' kombinációi például azt a folyamatot jelzik, amikor a cég nagyszámú munkaterületét, széles körű tapasztalatait foglalja össze úgy, hogy ezzel képes legyen új üzletágat meghódítani. Az orvostechnika, a kommunikáció és az elektronika párosításával jöhetett például létre a telemedicina, amelynek segítségével ötven telepített rendszerrel lehet a föld számos országába digitális röntgenképeket és leleteket átküldeni.” <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/88/1/Kiss59.pdf> (2014. július 3.)

¹⁴ Smahó: i.m. 16. o.

szerződések, együttműködési megállapodások, know-how és egyéb licenciaszerződések formájában jelentkezhet. A szerződő felek által elérni kívánt joghatás, a szellemi alkotás létrejöttében megnyilvánuló együttműködésük iránya az, amely alapvetően meghatározza a felek által kötendő szerződés tartalma mellett annak típusát is. Ugyanakkor a magánjog tág teret biztosít a felek szándékának tartalomra formálására a szerződéses szabadság, valamint a régi és jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvben foglalt egyes, tipikus szerződések diszpozitív szabályai okán. A Ptk. modellt nyújt, normatív szabályozás szintjére emeli az egyes szerződések kapcsán az élő jogot. Ez a modell alapvetően a jogalkalmazási gyakorlatban állandósult tartalmi elemek lenyomata, a tipikus szerződési magatartások és elvárások megjelenítése. A szerződő felek döntési kompetenciája körébe tartozik, hogy ezen modell alapulvételével kívánják szerződéses viszonyukat rendezni, avagy egyező szándékkal el kívánják tőle térni. A modell-felfogás azonban „üzenet” is, üzenet a felek számára az általában követendő szerződési tartalomra, szerződés keretében megvalósuló magatartásra és annak eredményére. A Ptk-beli minta befolyásolni képes a felek szándékát. A kutatási szerződés Ptk-beli szabályai a szerződés eredményeként létrejövő szellemi tulajdonhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog feletti rendelkezésre jogosult személyének meghatározása kapcsán paradigmaváltáson mentek keresztül. Míg a régi Ptk. azt a szemléletet erősítette - ezzel párhuzamosan a szellemi alkotó piaci partnerrel szembeni tárgyalási pozícióját is erősítve, hogy a létrejövő szellemi tulajdon jogosultja a kutató, s csak kifejezett kikötés esetén a megrendelő -¹⁵ addig a Ptk. rendelkezése szerint, e szemléletet megfordítva a kutató köteles lesz a vagyoni jogok megrendelőre való átruházására.¹⁶ A szakirodalom alapján ennek indoka az, hogy a megrendelő viseli a kutatómunka pénzügyi kockázatát.¹⁷

A versenypiacon lévő vállalkozásokat minden esetben érinti az államok, régiók jogi környezete, intézményrendszere. Az egyediségnek az értéké válása már a XVII. századi Angliában jelen van,¹⁸ ezzel egyidejűleg pedig megjelenik az államnak azon kötelezettsége, hogy a szellemi alkotások létrehozóját, a létrehozásába és felhasználásába befektetőt védje. E védelem a szellemi alkotás értékesítési monopóliumának nyújtásával valósul meg azzal, hogy e monopólium közérdekű korlátozásának eleme is érvényesül. Az innováció támogatásának, vállalatokon belüli és egymás közötti interakciók szabályozásának módszere és mértéke országonként eltérő lehet. A know-how nem részesül kizárólagos oltalomban, ellentétben a szabadalmaztatott találmánnyal, vannak bizonyos magatartások, melyekkel szemben a know-how jogosultja nem hivatkozhat védelemre.¹⁹

¹⁵ Régi Ptk. 412.§ (3) bek. b) pont

¹⁶ Ptk. 6:253.§ (3) bek.

¹⁷ Faludi Gábor: A kutatási szerződés In: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Complex Kiadó, Budapest, 2013., 735.

¹⁸ Lásd Turi László: „A törvény feladata az, hogy védje egyesek monopoljogát, másokat pedig megvédjen a monopóliumokkal szemben.” Turi László: Internet és Copyright, amatőrként profik között. <http://goo.gl/J6Koz> (2014. július 3.)

¹⁹ Görög Márta: A technológiai-, tudástranszfer jogi eszközei, in: *Innováció: a vállalati stratégiától a társadalmi stratégiáig* (szerk: Bajmóczy Zoltán – Elekes Zoltán), Szeged, JATEPress, 2013. 270-281.o.; 2013.évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről. 2:47.§ (2) bekezdése

2. A know-how védelmének határai

A szellemi tulajdonvédelmi szabályozás egyik fő célja a szellemi tulajdon létrehozásának ösztönzése, amit úgy lehet leginkább biztosítani, ha az azt létrehozó személy, vagy szervezet védelmet, oltalmat nyer. Így egyrészt a már létrejött szellemi termék honorálható, másrészt jogi oltalomban való részesítése ösztönözheti a további alkotást. A védelem mértékének és módjának kialakítása napjainkban is átalakuláson, fejlődésen megy keresztül egy olyan kompromisszum létrehozásának a céljával, amely a megfelelő jogvédelem mellett az innovációra való ösztönzést is a legnagyobb mértékben megvalósítja, összhangot teremtve az egyéni és a társadalmi érdek között. Másrészt a védelem szabályozottsága létfontosságú a munkáltatók és munkavállalók egymás közötti viszonyában is, mivel lényegében az innováció a munkavállaló fejlesztéseitől indul és válik a munkáltató, illetve vállalkozásának részévé. Kétségtelenül megállapítható, hogy a megfelelő jogi szabályozás megalkotása mindkét esetben nehéz feladat.

A szabadalom, a használati mintaoltalom, a szerzői jog, a formatervezési mintaoltalmi jogok, a védjegyek jogosultjai kizárólagos joggal vannak felruházva. A szabadalmi oltalom esetén a találmány nyilvánosságra hozataláért „cserébe” az állam a feltalálónak kizárólagos jogot biztosít, annak érdekében, hogy másokat kizárjon a műszaki tudás és innováció hasznosításából. Ez a jog abszolút, ugyanakkor nem korlátlan, mivel csak meghatározott oltalmi időre szól, illetve területi hatálya sem korlátlan, mivel csak azokban az országokban érvényes, ahol a szabadalmat engedélyezték.

A know-how esetében a védelem nehézségét lényegében a fogalom megfoghatatlansága és alkotójának meghatározásából eredő nehézségek okozzák. Ráadásul minden egyes új műszaki megoldás feltárásának valószínűsége változó technikai, műszaki összetettségétől függően. Ficsor Mihály már 2001-ben megjelent tanulmányában a know-how védelmére vonatkozó hazai szabályozás átfogó felülvizsgálatát kezdeményezte.²⁰ A 2006-ban megjelent Ptk. Javaslat²¹ a know-how kizárólagos védelmét kívánta bevezetni, mely szerint újra kell szabályozni a know-how védelmének alanyi jogi tartalmát a forgalomképességet biztosító kizárólagos jogi formájában, kellően előremutatón irányítva ezzel a joggyakorlatot.²² Az új Polgári Törvénykönyv előkészítő munkája során Bobrovsky Jenő²³ és Boytha György²⁴ fogalmazta meg e terület szabályozásával kapcsolatos véleményét. Az előbbiek és az évezred elején született további tanulmányok

²⁰ Ficsor Mihály: A szellemi tulajdon és a Ptk., in: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/2., 27-30. o.

²¹ 2006 elején az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium „Könyv”-enként hozzáférhetővé tette az új Ptk. első tervezetének és indokolásának teljes szövegét. Ezzel együtt nyilvános véleményezésre vonatkozó felhívást tett közzé.

²² Javaslat 2:201. §. Lásd: Szerkesztőbizottsági Javaslat: A magántitokhoz való jog és a know-how, in: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006/5. 15-16. o.

²³ Bobrovsky: i.m. 22-38. o.

²⁴ Boytha György: Reflexiók Dr. Bobrovsky Jenő: „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához, in: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. VIII/5. 16-27. o.

észrevételeit összegezte Faludi Gábor.²⁵ Bobrovszky szerint a know-how azért nem kaphat kizárólagos jogi védelmet, illetve alanyi jogot, mert a nevesített oltalmakkal ellentétben – ahol nyilvánosságra kell hozni a találmányt, és ezzel a köz javát szolgálja az oltalom tárgya – nem ad semmit a társadalomnak az oltalomért cserébe.²⁶ Továbbá azt hangsúlyozza, hogy a nemzetközi nevesített szellemi tulajdoni törvények kizárják a műszaki megoldások szabadalmi rendszeren kívüli monopolizálását.²⁷ Ezzel ellentétben Boytha azzal érvel, hogy bár a TRIPS kizárja a műszaki jellegű megoldások kizárólagos joggal való oltalmát a szerzői jogban és topográfiaiknál, de ez nem terjed ki a know-how sajátos kizárólagos joggal való biztosításának lehetőségére.²⁸ Felfogása szerint a kizárólagos jogi védelem a hazai innováció és gazdaság ösztönzője lehet, valamint fontos szerepet játszhat a külföldi vállalkozói tőke bevonásában is.²⁹ Véleménye szerint a gazdasági fejlődés során bővíthetők a meglévő oltalmi kategóriák, melyek eredményképpen újfajta kizárólagos jogok jöhetnek létre. Kifejti továbbá, hogy a feltárás, illetve nyilvánosságra hozatal nem lehet követelménye a nevesített szellemi termékek védelmének, mivel az nem szolgálja közvetlenül a köz érdekét. Ahhoz a hasznosítás által jutunk el, amely további egyedi szerződéseket, kényszerengedélyeket tesz szükségessé.³⁰ Faludi később kifejtette, hogy a TRIPS a kizárólagos jogok nyújthatóságát is magában foglalja, azaz a TRIPS szabálynak megfelelően korlátozott kizárólagos jog nyújtása a know-how jogosultjának nem jelenti a TRIPS Megállapodás megsértését. Ráadásul az iparjogi oltalmak nem képeznek olyan egységes rendszert, amely ne engedné egy megfelelően korlátozott kizárólagos know-how oltalom létrehozatalát.³¹

A know-how védelmének kérdése a gazdaság tudásalapú fejlődése során került egyre inkább előtérbe. Az alapvető eldöntendő kérdés hazai és nemzetközi viszonylatban is abban rejlik, hogy a know-how-t csak magánhasználatra szánt kereskedelmi titok formájában védjük tisztességtelen versenycselekményekkel és a titkot elsajátító cselekményekkel szemben, vagy a tulajdonjoghoz hasonló, de időben és tartalmilag egyaránt korlátozott, forgalomképes kizárólagos jogként.³²

A 2013. évi V. törvény a személyiségi jogok rendszerébe illeszti a know-how-t, a jogi védelem szabályait pedig a TRIPS Megállapodás 39. Cikkéhez, a nyilvánosságra nem hozott információk védelméhez igazította. A titok az említett megállapodásban „undisclosed information” kifejezés alatt szerepel, mely fogalom kiterjed a know-how-ra, és a védelem a tisztességtelen kereskedelmi cselekmények ellen oltalmazza a know-how jogosultját.³³ A védelem tehát relatív természetű,

²⁵ Faludi Gábor: Megjegyzések az új Ptk. tervezet know-how-ra vonatkozó szabályaihoz, in: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2006/5., 27-32. o.

²⁶ Bobrovszky: i.m. 31. o.

²⁷ *Uo.* 30. o.

²⁸ Boytha: i.m. 18. o.

²⁹ *Uo.* 24. o.

³⁰ *Uo.* 19. o.

³¹ Faludi: i.m. 27-32. o.

³² Boytha György: Hol tart a tudásalapú társadalom?

www.menszt.hu/content/download/729/.../BoythaENSZAKADEMIA.pdf (2014. július 3.)

³³ Faludi Gábor: Az üzleti titok és a know-how (védett ismeret), in: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. (szerk: Vékás Lajos), Complex Kiadó, Budapest, 2013. 58-68. o.

elősegítve ezzel a transzfert. Az Alkotmánybíróság – az üzleti titok meghatározására és a gazdasági társaságok életében betöltött jelentőségére tekintettel – az üzleti titok esetében is megállapította az alkotmányos védelem szükségességét.³⁴ A Polgári Törvénykönyv alapján³⁵ a know-how bizonyos kivételektől eltekintve az üzleti titokkal azonos védelemben részesül ha a megszerzés, hasznosítás, nyilvánosságra hozatal módja a jóhiszeműség és tisztesség elvébe ütköző magatartásnak minősül. E kivételek egyes esetei:³⁶

1. független fejlesztés: a köz javát eredményezi, mivel nem szükségképpen azonos technológiát alkalmaznak az előállításnál.
2. mérnöki visszafejtés (Reverse Engineering): jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése. Bárkinek joga van megszerezni és alkalmazni jogszerű magatartással, mivel a jogosult védelmét ún. birtokhelyzetre alapítja. Célja általában a lemásolás, vagy továbbfejlesztés.
3. Ha egy személy a védett ismeretet harmadik személytől kereskedelmi forgalomban és jóhiszeműen, ellenérték fejében szerzi, nem lehet vele szemben az oltalom megsértése miatt fellépni.³⁷

A know-how jogi védelme továbbra sem éri el a szellemi tulajdon védelmének szintjét. A know-how-ként hivatkozott ismeretek, tapasztalások létét a know-how védelmére hivatkozó személynek kell bizonyítania. A jogérvényesítés során jelentőséghez juthat, ha a jogosult bizonyítja, hogy know-how-val rendelkezik, illetve, hogy a másik fél a védelem alá eső ismereteket jogszerűtlenül sajátította el és hasznosította. Írásbeli rögzítettség hiányában a bizonyítás ellehetetlenülhet, megakadályozva ezzel a jogérvényesítést.³⁸ Ennek oka, hogy a know-how megalkotójának, jogosultjának azonosíthatatlansága esetén a titokvédelem elveszti védelem jellegét.³⁹

A Szegeói Ítéltábla gyakorlata a know-how védelmet már hosszú évek óta üzleti titokvédelem keretei között értelmezi. A BDT 2010.2328 számú határozata szerint a know-how az üzleti titok speciális fajtája. A BDT 2012.2720 számú döntése, megerősítve az Ítéltábla állásfoglalását, a vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok megsértésére alapított keresetet – az akkor hatályos – régi Ptk. 81.§ (1) (2) bekezdés alapján bírálta el üzleti titoksértésre hivatkozva. A versenyjogi jogsértés szempontjából nem annak van jelentősége, hogy a más által felhasznált műszaki ismeretek valaki üzleti titkának

³⁴ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat

³⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről 2:47 § (1) bekezdése

³⁶ Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről COM (2013) 813 final (Továbbiakban: Know-how irányelv javaslat) további kivételként az üzleti titok jogszerű megszerzésének tekinti ha a jogszerzésre „a munkavállalók képviselőinek a tájékozódáshoz és a konzultációhoz való jogának gyakorlása az uniós és a nemzeti joggal és/vagy gyakorlattal összhangban; egyéb, a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel összeegyeztethető módon” kerül sor. 4. cikk (1) bek. c) és d) pontjai.

³⁷ A Know-how irányelv javaslat „alternatív intézkedésként” lehetővé kívánja tenni a sértett fél által vagyoni kártérítés iránti igény érvényesítését bizonyos feltételek megléte esetén. 12. cikk (3) bek.

³⁸ ISZT-21/2011.

³⁹ Görög Márta: *A know-how jogi védelmének alapvető kérdései*, Budapest, HVG-ORAC, 2012, 75. o.

minősülnek, hanem annak, hogy a műszaki megoldást a jogosulttól tisztességtelenül szerezték meg. Amennyiben tehát többen egy időben, kívülálló gazdasági társaságtól párhuzamosan jutnak olyan műszaki ismeretekhez, amelyeket a későbbi fejlesztéseik során hasznosítanak, az üzleti titok tisztességtelen megszerzése címén egymással szemben igényt nem érvényesíthetnek.

Az Európai Unió sokáig nem rendezte tagállamaira kötelezően a know-how védelem jogi tartalmát, a Bizottság 2013 novemberében irányelv-javaslatot fogalmazott meg a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről.⁴⁰ A jogi eszköz megválasztásánál azért esett választás az irányelvre, mivel egy nem kötelező erejű jogi eszköz nem garantálná a kedvező hatást. Az irányelvjavaslat leszögezi, hogy az üzleti titok jogosultjai nem rendelkeznek kizárólagos jogokkal az üzleti titoknak minősülő információ felett. Kiemeli, hogy egy gazdaságilag hatékony és versenyképes folyamat elősegítése érdekében az üzleti titok felhasználásának korlátozása indokolt. Szükségesnek tarja az üzleti titok egységes fogalmának megalkotását, amely fogalom lefedi az üzleti információkat, technológiai információkat és a know-how-t. Továbbá fontosnak tartja meghatározni azokat a körülményeket, melyek esetén a védelem indokolt. A kizárólagos jogok hiányát az innováció és verseny ösztönzésével magyarázza, hiszen így marad fenn a lehetősége ugyanazon know-how és információ független felfedezésének és műszaki visszafejtésének. Párhuzamos független kutatás során többen létrehozhatják ugyanazt az eredményt és mindkét fél kiaknázhathatja annak előnyeit. A kizárólagos jog hiánya az üzleti titok jogosultját folyamatos innovációra ösztönzi, mivel a meglévő lépéselőny nagy valószínűséggel csak rövid ideig fog tartani.⁴¹ Az Irányelvtervezettel az Unió egyértelművé tette, nem adható kizárólagos jog az üzleti titok (know-how) számára, mivel e monopoljog lényegében piackorlátozó hatású lenne. Az Európai Unióban tudatosult a know-how és üzleti titok egyértelmű fogalom-meghatározásának, a védelem szabályozásának hiánya és a belőle eredő probléma, ezért igyekeznek olyan egységes fogalmat és védelmet kialakítani, amely kötelezi a tagállamokat és biztosítja nemzeti és nemzetközi szinten is az egységes jogérvényesítés, jogorvoslat lehetőségét.

Az Európai Bizottság által 2014. március 21-én elfogadott és 2014. május 1-én hatályba lépett új technológiatranszfer csoportmentességi rendeletben⁴² a know-how fogalma – a korábban meghozott csoportmentességi rendeletben foglaltaknak megfelelően – az alábbiak szerint jelenik meg: olyan „tapasztalatból és kísérletezésből származó gyakorlati ismeretek, amelyek titkosak, nem közismertek vagy könnyen hozzáférhetők; lényegesek, azaz a szerződés szerinti termékek

⁴⁰ Az Európai Bizottság Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről. COM (2013) 813 final (2014. július 3.)
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0813:FIN:HU:HTML>

⁴¹ Uo. 2. o.

⁴² A Bizottság 316/2014/EU rendelete (2014. március 21.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról.

előállításához fontosak és hasznosak; valamint azonosítottak, azaz kellően átfogó módon leírtak ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy a know-how megfelel a titkosság és lényegesség követelményének.”⁴³

3. A hazai bírósági gyakorlat⁴⁴

Annak ellenére, hogy a régi Ptk. a know-how-t a szellemi alkotások körében elhelyezve azok egyik típusaként jelenítette meg, a jogelméletben, jogalkalmazási gyakorlatban kikristályosodott fogalmi elemei, mint az „élő jog” egyik megnyilvánulásai transzformálódtak a Ptk-ben személyiségi jogként elismert üzleti titok egyik fajtájává. Ez a „paradigma-váltás”, a tanulmányban korábban jelzettekre figyelemmel, már a régi Ptk. hatályban léte alatt kialakult judikatúrában manifesztálódott. Ez a transzformálódás teszi lehetővé a jelenleg hatályos Ptk. alapján értelmezett know-how régi Ptk. alapján kialakult jogalkalmazási gyakorlati modelljeinek elemzését különös tekintettel arra, hogy a Ptk-n alapuló know-how sérelmek kialakult jogalkalmazási gyakorlatáról még nem beszélhetünk, s a régi Ptk. többek között általunk kiemelt – a Ptk. szakaszhelyeit értelmező – ítéletei biztosíthatnak támpontot a joggyakorlat számára. A bírósági ítéleteket vizsgálva azonban látható, hogy a kutatás tárgyává tett bírósági határozatok döntő többsége a know-how megsértését, hasznosítását, illetve a know-how-val összefüggő megállapodásokat érintik, ehhez képest elenyésző számban találhatóak olyan közzétett döntések, melyek a know-how fogalmának meghatározásával részletesen foglalkoztak a jogviták eldöntése során.

A judikatúra a know-how fogalmát egyöntetűen és alapvetően az alábbiak szerint határozta meg: „A know-how vagyoni értékű, szellemi tevékenység útján létrejött, gazdasági, műszaki, vagy szervezési ismeretek és tapasztalatok összessége, ami a gyakorlatban felhasználható, korlátozottan hozzáférhető, s a védelem addig illeti meg, amíg közkinccsé nem válik, másra átruházható, átadható, vagyis forgalomképes.”⁴⁵ A gyakorlat kétségtelenül összhangban áll a 2013. évi V. törvény,⁴⁶ valamint a TRIPS Egyezmény⁴⁷ fogalom-meghatározásával. A know-how egyes fogalmi elemeit tekintve a Fővárosi Ítéltábla konkrét ítélete a know-how értékét a korlátozott hozzáférhetőségében látja, kiemelve, hogy annak tudása másokkal szemben előnyt jelent.⁴⁸ A vagyoni érték lényegében annak az eredménye – olvasható a döntésben –, hogy az alkotó tevékenység útján társadalmilag széles körben alkalmazható tudásanyag jön létre. Ebből indult ki a határozatot hozó bíróság, amikor arra kereste a választ, hogy a kérdéses műszaki

⁴³ 316/2014/ EU rendelet 1. cikk, 1) bekezdés i.) pont

⁴⁴ A jogalkalmazási gyakorlat vizsgálatának célja az volt, hogy a know-how fogalma miként jelenik meg és kerül alkalmazása az ítélkezési gyakorlatban. Ennek érdekében a vizsgálat tárgyát a 2008 óta jogerőre emelkedett, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett ítéletek képezték.

⁴⁵ Fővárosi Ítéltábla 8. Pf. 20.692/2012/6. Lényegében ugyanezzel a fogalom-meghatározással találkozunk az alábbi bírósági határozatoknál is: FIT 8. Pf. 22.132/2011/7, FIT 8. Pf. 223/2008/4., FIT 8. Pf. 21.314/2011/6., Fővárosi Bíróság GK 26. G. 41.249/2010/47., 6. G. 40.193/2010/26.

⁴⁶ Ptk. 2:47. §

⁴⁷ TRIPS Egyezmény 39. cikk

⁴⁸ Fővárosi Ítéltábla 8. Pf. 20.692/2012/6.

ismeret csupán ötlet, elgondolás, amely nem élvez jogi oltalmat, vagy pedig olyan műszaki, szervezési, gazdasági ismeret, amely megfelel a know-how kritériumainak. A (műszaki) know-how vagyoni értékkel bíró műszaki megoldás, tehát annak tárgya maga a termék nem lehet, hanem a termék előállítására vonatkozó eljárás, ismeret, feltéve, ha megfelel a know-how egyéb kritériumainak.⁴⁹ A know-how további fogalmi eleme a gyakorlatban történő felhasználhatósága, amely egyben a védelmi idő kezdetét is meghatározza. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy mikor tekinthető egy műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat felhasználtnak, egyáltalán szükségzerű-e a tényleges felhasználás. A Fővárosi Ítéltábla konklúziója az, hogy a védelmi idő kezdetét a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás jelenti, míg a védelem ebben az esetben is a közkinccsé válásig tart.⁵⁰ A know-how korlátozott hozzáférhetőségével (relatív titkosságával) kapcsolatban a bíróság kiemeli, hogy az esetről esetre vizsgálandó, ezért a közkinccsé válásnak nincs szigorú és világosan rögzített zsinórmértéke.⁵¹ Ugyanebben a döntésben hivatkozik a Szakértői testület szakvéleményére, amely szerint egy adott megoldás, amelyet a jogosult nem kezel titkosan, know-how gyanánt mindaddig oltalmat élvez, amíg az az érintett szakmai körökben nem terjed el annyira, hogy korlátozott hozzáférhetőségről már nem lehet beszélni.

A jogi oltalomban részesülő know-how nem adhat kizárólagos jogot, azaz a védelem megsértése csak visszaélés által valósulhat meg.⁵² Ugyanezt a szemléletet tükrözi az a döntés is, mely kimondja, hogy az ilyen műszaki, technológiai megoldás korlátozott védelmet nyújt a jogosult számára.⁵³ Jogi értelemben a titok tulajdonosáról nem beszélhetünk, a titokjogosult helyzete nem egy pozitív módon meghatározott kizárólagos jog, hanem a tiltó rendelkezés révén biztosított védelem útján jön létre.⁵⁴ A védelem relatív természete azt eredményezi, hogy a jogszerűen megszerzett termékből való kikövetkeztetés (mérnöki visszafejtés), a know-how tárgyát képező ismeretek független (párhuzamos) kifejlesztése, valamint az érintett információk (jóhiszemű) megszerzése kizárják a jogosultnak az ezeket megvalósító személyekkel szembeni fellépését,⁵⁵ mely értelmezés a Ptk. know-how korlátozottan kizárólagos jellegű védelmét deklaráló szakaszhelyeivel paralel.⁵⁶

Kétségsbe nem vonható a know-how egyre hangsúlyozottabb jelenléte a gazdaságban, piaci forgalomban. Ezt a jövőbeni jelenlétet erősíteni, s támogatni igyekszik az Innovatív Unió stratégiai kezdeményezés,⁵⁷ s az Európai Bizottság Know-how irányelvjavaslata. A magyar know-how szabályozás, különös tekintettel annak polgári jogi deklarált védelmére, kialakult jogintézményi jegyeire,

⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.223/2008/4.

⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.22.132/2011/7. A bíróság helytállóan hivatkozott a 1978. évi 2. számú törvényerejű rendelet 4. § (1) bekezdésében foglaltakra.

⁵¹ Fővárosi Bíróság 26.G.41.249/2010/47.

⁵² Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.22.132/2011/7.

⁵³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.880/2010/4.

⁵⁴ BDT 2010/10/159.

⁵⁵ Fővárosi Bíróság 26.G.41.249/2010/47.

⁵⁶ Ptk. 2:47.§(2) és (3) bek.

⁵⁷ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, és a Régiók Bizottságának. Az Európa 2020 stratégia kiemelt kezdeményezése: Innovatív Unió. COM(2010)546 végleges

jogalkalmazási gyakorlatára az Unió egyes tagállamai viszonylatában is pozitívan értékelendő, rendelkezései, szándékai hatékonyan szolgálni képesek az Európai Bizottság által megfogalmazott célkitűzéseket (is).
